

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПЕРЕВИХОВАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ В УКРАЇНІ

В Україні гостро стоїть питання щодо перевиховання та соціалізації засуджених різної важкості. Україна з прийняттям Конституції почала перехід до кримінально-виконавчої системи, яка притаманна правовим державам, а саме побудована на загальнолюдських цінностях та демократичних принципах, з урахуванням положень міжнародних договорів, щодо дотримання прав засуджених.

У дослідженні про кількість ув'язнених у 217 країнах світу Україна опинилася на десятому місці, (з посиланням на дані Лондонського королівського коледжу, результати дослідження якого були опубліковані на сайті WORLD PRISON POPULATION LIST). Лідером ось уже багато років залишаються Сполучені Штати, випереджаючи навіть густо населений Китай. На третьому місці - Росія, 4 - Бразилія, 5 - Індія, 6 - Мексика, 7 - Таїланд, 8 - Іран, 9 - ПАР і замикає десятку Україна. Згідно з цими даними, в Україні 334 ув'язнених на 100 тис. населення. При цьому норма для розвинених країн коливається в межах 70-80 осіб на 100 тис. населення, у світі - 141 людина. Наприклад, у Франції, що відчуває серйозні проблеми з радикально налаштованими мігрантами, цей показник не перевищує 96 осіб на 100 тис. населення. У Німеччині - 88, Великобританії - 78, Швеції - 78, Норвегії та Данії - 71. Надзвичайно великою проблемою в Україні є те, що троє з п'яти засуджених після звільнення повертаються назад до в'язниці, а один з тих трьох, цілеспрямовано скоює злочин для повернення в звичну йому систему життя, у в'язниці.

В Україні розроблено ряд програм та методик з утримання та перевиховання засуджених. Теоретична основа пенітенціарної педагогіки звучать впевнено і обнадійливо, проте практика показує велику відмінність від теорії. Згідно чинного законодавства України (наприклад, ч.2 ст. 50 Кримінального кодексу України) мета ув'язнення засуджених полягає не тільки у ізоляції злочинців, а й у їх перевихованні, виправленні та ресоціалізації.

Якщо теорія на практиці не діє то це не означає, що вона невірно написана. У більшості випадків це невідповідність дій та методів по відношенню до ув'язнених. Простіше їх ізолювати та фізично експлуатувати, а ніж перевиховувати та вчити жити по новому. Велика проблема у в'язницях це насильство та ієрархія між засудженими. Крім того, великою проблемою українських в'язниць залишається застосування насильства з боку працівників місць позбавлення волі. Як правило, метою такого насильства є покора до себе, що свідчить про низький рівень професіоналізму персоналу, оскільки насильство потрібно компенсувати інтелектуальною спроможністю. Найжахливіше це коли насильство застосовується в наслідок бажання знущання наглядачів над ув'язненими. В наслідок чого в ув'язнених іде зворотня реакція і мета самого покарання не виконується.

Також, особливістю української пенітенціарної системи є те, що часто особи, які з тих чи інших обставин потрапляють до в'язниці та замість усвідомлення скоєного злочину та перевиховання, попадають в негативне середовище та одержують психічні розлади. Довгий час психіка ув'язненого піддається негативному впливу, і без того важка ситуація поневолення, доповнюється жахами умов проживання між злочинцями. Після виходу з в'язниці вони неспроможні в подальшому продовжувати нормальне та правове життя в соціумі. Перебуваючи довгий період в місцях позбавлення волі, ув'язнені повинні перевиховувати свої негативні сторони особистості та отримувати знання для подальшої спроможності знайти своє місце в суспільстві, а натомість люди одержують так зване «клеймо зека» та зламану нервову систему, неправильне усвідомлення дійсності і небажання змінюватися самостійно. Вони не мають ані можливості, ані бажання до повноцінного життя. Особливо тяжко особам, які перебували у місцях позбавлення волі понад 5 років. Вони відстають від розвитку суспільства. Вийшовши з в'язниці вони зіштовхуються з непорозумінням і недовірою людей, здебільшого це їх штовхає до подальших правопорушень і аморальної поведінки, в знак протесту, а найгірше вони мають пряме бажання повернутися до в'язниці, до звичного їм життя.

Зважаючи на важкий стан системи в'язниць та криміногенної ситуації в Україні потрібно приймати міри, щодо вирішення даних проблем.

Мета ув'язнення: покарання, усвідомлення скоєного злочинна (чи злочинів), перевиховання.

Покарання-злочинець несе у вигляді ув'язнення та виправних робіт(якщо вони передбачені).

Усвідомлення скоєного злочинна (чи злочинів), тут набагато складніше, не всі злочинці широ розкаються. Добитись розколювання не тільки на словах ув'язненого, а і повне його усвідомлення скоєного злочинна, це зазвичай важка робота і тут потрібні кваліфіковані психологи.

Перевиховання полягає в тому, що коли ув'язнений вийде з в'язниці він буде вести правомірне життя і не нестиме загрози суспільству.

Всі ці пункти між собою пов'язані і потрібно їх розглядати як одне ціле але не спрощувати їх значення іншим пунктом.

Покарання злочинець відбуває в закритих приміщеннях. Проводячи великий проміжок часу в одному й тому ж приміщенні на ув'язненого діє обстановка приміщення: інтер'єр, комфортабельність, гігієнічні умови, освітлення, температура тощо. До гарного людина звикає швидко це дає надію що при звільненні з під стражі людина намагатиметься відтворити умови проживання не гірші ніж до яких звикла. При більш менш комфортному проживанні у в'язниці, зменшується тиск на психіку ув'язненого, що добрим чином впливатиме на перевиховання. Зрозуміло що держава не буде виділяти кошти на покращення житлового стану в'язниць, проте в її змозі банально видати закон про покращення житлових умов в'язниці, за рахунок робочої сили самих же ув'язнених. Більшість в'язниць займаються виготовленням якоїсь продукції, знайдуться серед ув'язнених і ті хто знайомий з галуззю будівництва. Отже потрібні кошти і спеціалісти знайдуться лише б було бажання самої адміністрації в'язниці. Звичайно, що кожні дії повинні бути законними та не порушувати прав засуджених.

Усвідомлення скоєного злочину покладається не лише на самого засудженого, а й у більшій мірі на фахівців з даних питань, що працюють у в'язниці. Кожен наглядач повинен бути кваліфікованим психологом з питань ув'язнення засуджених. Дотримуючись законодавства України та не порушуючи прав ув'язнених проводити виховну роботу з ними. Потрібно розробити методіку психологічно-виховної роботи з ув'язненими. На основі пенітенціарної педагогіки розробити схему підходу до засуджених, як індивідуально, так і колективно і навіть масово. Суттю початкових занять повинна бути мета щоб злочинець сам свідомо і підсвідомо змінювався в кращий бік. Звичайно перші кроки будуть примусовими та не будуть позитивно сприйматися ув'язненими, але ж і виконуватимуть виховну роботу не люди з вулиці а професійні психологи. До кожного злочинця потрібно шукати свій ненав'язливий підхід з різних сторін, можливо релігійні відносини у сім'ї ув'язненого, соціальних подій у світі тощо. Психолог повинен знайти в середині кожного ув'язненого щось що розкриє свідомість цього ж ув'язненого до розуміння скоєного ним злочину і підсвідомо відбити йому бажання скоювати злочини в подальшому. Кожен психолог повинен усвідомлювати, що більшість ув'язнених вийдуть рано чи пізно на свободу до суспільства за в'язницею, і що в їхніх руках дати суспільству психічно здорову людину, яка принесе користь суспільству, а не навпаки.

Виникає питання, як реалізувати реформу на практиці? Краще б всього розпочати все з нуля. На базі вже існуючих місць позбавлення волі створити нову структуру утримання засуджених до позбавлення волі. Повністю новий кваліфікований персонал, що в попередньому не працював у таких закладах, це потрібно щоб уникнути корупції і незаконного співробітництва з ув'язненими та розвитку неголосних правил. Наповнення нових місць позбавлення волі злочинцями що засудженні вперше, для створення нових регламентованих і правових правил і обов'язків, уникнення ієрархії та насильства між злочинцями. Повністю нові люди з обох сторін місць позбавлення волі, які ще не підлягли впливу існуючого не правового устрою в'язниць. Коли перевиховання піде у вхід з часом і помірно підселяти злочинців що вже відбували кримінальне покарання у вигляді позбавлення волі або з інших в'язниць щоб їх поглинула нова «правильна» система. Весь період становлення нової структури місць позбавлення волі потрібен жорсткий контроль з боку влади і безпосередньо органу який буде проводити реформацію. Потрібно спостерігати, і на базі перебігу становлення системи робити висновки для подальшого її удосконалення. Якщо, перший зразок місць позбавлення волі покаже себе з кращої сторони і виявиться надійним, то можна буде підключати й інші місця позбавлення волі України до реформації.